

Kaip fizinė raida skatina kalbos raidą?

Mokslininkų tyrimai rodo, kad naujai išmokus ir vėliau nuolat kartojamus kūdikio judesius netrukus lydi ir su kalba susijęs įgūdis. Pavyzdžiui, kūdikis intensyviai judina rankas, mojuoja, purto, daužo delniukais, o jau po dviejų savaitių jis pradeda guguoti. Išmokęs guguoti kūdikis rankomis mosikuoja ženkliai mažiau.

Manoma, fiziniai kūno judesiai aktyvina įvairias smegenų zonas. Judant smegenys „priverčiamos“ intensyviai dirbti – jos koordinuoja judesius, vertina erdvę, aplinką, pojūčius, kuriuos kūnas patiria judėdamas, sieja judesius su aplinkinių reakcija (pavyzdžiui, kūdikis greitai supranta, kad mojuodamas rankomis prisišaukia mamą, girdi jos juoką ir patiria švelnumą). Taip pat manoma, kad išmokęs atlikti pasikartojančius kūno judesius kūdikis suvokia, kad gali kartotis ir atskiri garsai bei bando juos jungti.

Vėliau, fizinei raidai tobulėjant, vaikas geba atlikti daug skirtingų veiksmų bei jų sekų, padedančių pastebėti daiktų skirtumus ir suteikiančių jiems prasmę. Pavyzdžiui, kaladėlė ir sviedinukas žaisti pradedančio kūdikio pasaulyje menkai skiriasi. Juos abu galima paimti ir sumesti į kibirą. Netrukus vaikas suvokia, kad skirtumų vis tik yra – ant kaladėlės galima tą kibirą uždėti, o pastumtas sviedinukas toli rieda. Po truputį, išbandydamas naujus judesius ir atrasdamas, ką galima nuveikti su vienu ar kitu daiktu vaikas ima suvokti, kad kaladėlė ir sviedinukas yra skirtingi. Juos reikia skirtingai vadinti.

Fizinė raida svarbi kalbos tobulėjimui ne tik dėl suaktyvėjusios smegenų veiklos. Pavyzdžiui, sėdėti, o vėliau ir vaikščioti pradėjusiam vaikui kalbėti yra gerokai lengviau. Būdamas vertikaliroje padėtyje jis gali giliau įkvėpti, jo lūpos, liežuvis, dantys, ryklė atsiduria kalbėjimui patogesnėje padėtyje.

Fizinės ir kalbinės raidos sąsają galima prilyginti jungtukui ir lemputei. Kūno judesiai yra tarsi jungtukas, įžiebiantis švieselę – pirmuosius pasikartojančius garsus, netrukus virsiančius žodžiais.

Smulkioji motorika ypatingai svarbi

Būtina lavinti stambiają motoriką ir tėveliai tą dažniausiai daro labai sėkmingai – skatina kūdikį sėdėti tik vos prilaikydami, vėliau moko vaikščioti vesdami už rankučių, žaidžia truputį „išbalansuodami“ vaiko pusiausvyrą ir taip ją lavindami. Vaikas, nors ir ilgai išlieka nerangus, greitai įgyja pakankamai raumenų jėgos ir sugeba sėdėti, vaikščioti, trenkti rankute ar treptelėti kojyte.

Deja, tačiau smulkiajai motorikai dažnai skiriama nepakankamai dėmesio. Tėvai kartais mano, kad vaiko pirštukai miklinasi savaime – juk jis čiumpa daiktus, prisilaiko eidamas, ploja delniukais, juose sugniaužia audinio skiautę. Tokia mankšta tikrai naudinga, tačiau

„kryptingesnės“, specializuotos užduotėlės suteiktų dar daugiau naudos. Be to, vaikui jos labai smagios!

Smulkiosios motorikos lavinimas yra ypatingai svarbus kalbos tobulėjimui. Pastebėta, kad pirštų pagalvėlių stimuliavimas suaktyvina už kalbą atsakingų smegenų centrų darbą. Dažniau lavinant smulkiąją vaiko motoriką, jis greičiau išmoksta ir įsimena naujus žodžius, anksčiau pradeda kalbėti raiškiai, ilgais, sudėtingais sakiniais, taip pat pastebima, kad šiems mažyliams ateityje lengviau išmokti skaityti bei geriau sekasi spręsti matematinės užduotis.

Smulkiosios motorikos įgūdžiai pagal amžių

Smulkioji motorika pradeda tobulėti nuo pat pirmųjų naujagimio gimimo dienų. Mažylis geba refleksiškai suspausti į ranką įdėti barškutį ar įkištą pirštą, o jau sulaukęs maždaug 3 mėnesių geba jį ilgai išlaikyti. Netrukus kūdikis pats ima siekti įvairių daiktų, juos kelti ir mėtyti, o štai pirmąjį gimtadienį atšventęs vaikas jau tobulina „smulkmenišką“ pincetinį griebimą, t.y. ima daiktus dviem pirštukais, nykščiu ir rodomuoju.

Smulkiosios motorikos įgūdžiai nuo gimimo iki 5 metų:

- 0-3 mėnesiai. Refleksiškai sugriebia paduotą daiktą, bet jo neišlaiko.
- 3-4 mėnesiai. Bando siekti daiktų, tačiau jų dar nesuima. Į ranką įdėjus daiktą, jį suspaudžia ir laiko.
- 4-8 mėnesiai. Geba pats sugriebti daiktą ir jį laikyti, kišti į burnytę, juo mosuoti, bet nemoka paleisti (dažniausiai daiktas iškrenta, vaikui susidomėjus nauju objektu ar išsiblaškius).
- 5-6 mėnesiai. Daiktus griebia ne pirštais, o visu delnu. Siekia ir vis sėkmingiau paima judančius daiktus, mokosi perimti daiktą iš vienos rankos į kitą.
- 7-8 mėnesiai. Vaikas suima daiktą ir sąmoningai (ne dėl išsiblaškymo) jį meta tolyn. Domisi vis smulkesniais daiktais.
- 8-12 mėnesių. Su daiktais geba atlikti vis daugiau veiksmų – juos vis dar noriai ima ir meta, bet ir deda į krūvą ar vieną į kitą (pavyzdžiui, mėgsta sudėti kaladėles į kibirėlį). Kiekvienoje rankoje gali turėti po daiktą. Daiktus ima trimis pirštais (nykščiu, rodomuoju ir didžiuoju), o netrukus pradeda tobulinti pincetinį griebimą, ima daiktus tik nykščiu ir rodomuoju pirštuku.
- 12-18 mėnesių. Galima pastebėti, kuri ranka dominuojanti, t.y. ar vaikas dešiniarankis, ar kairiarankis. Vaikas jau gali atlikti daug koordinacijos reikalaujančius veiksmus, pavyzdžiui, sudeda kaladėles vieną ant kitos, „piešia“ (tiksliau, teploja pirštukais ar rašymo priemonėmis), pasuka ar paspaudžia rankenas, suveria stambesnius žiedus ant pagaliuko, geba beveik savarankiškai pavalgyti, atsigerti, bendraudamas rodo ženklus pirštukais. 2-3 metai. Vaikučio įgūdžiai vis tobulėja, jis geba žaisti su smulkesniais daiktais, mokosi karpyti

žirkėmis, ant siūlo veria didelius karoliukus ar makaronus, lipdo plastiliną ar molį, varto knygelę, pieštuku nubrėžia liniją, apskritimą, taškučius.

- 3-4 metai. Darbelius vaikas atlieka dominuojančia ranka, tačiau pradeda naudoti ir kitą ranką – ja prilaiko daiktus, joje laiko tai, ko netrukus gali prireikti. Gali sudėti aukštą bokštelį iš smulkių kaladėlių, iš plastilino padaro smulkias detales (kamuoliukus, „dešreles“), žirkėmis gali perkirpti lapą, moka nukopijuoti, perpiešti apskritimus, kryželius.
- 4-5 metai. Vaikas pradeda mokytis rašyti, geba nukopijuoti matomas raides, parašo skaičius, užrašo savo vardą, nubrėžia nenutrūkstančias linijas per visą lapą.

Smulkiosios motorikos lavinimas žaidimais ir patyrimais

Ankstyvame amžiuje vaiko tobulėjimas yra paremtas žaidimais. Smulkiosios motorikos lavinimas taip pat gali būti labai linksmas. Paties mažiausiems puikiai tinka visiems puikiai pažįstamas žaidimas „Virė virė košę“, pirštelių skaičiavimas ir lankstymas, kutenimas, plojimas laikant vaiko delniukus.

Daiktus noriai laikančius, o vėliau ropojančius ir delniukais į žemę besiremiančius kūdikius galite supažindinti su skirtingomis faktūromis - minkštu rankšluosčiu, slidžia šilko skarele, tvirtesniais ir šiurkštesniais sofų apmušalais, švelniai badančia, nušienauta pievele, byrančiu smėliu ir pan.